

Motion till riksdagen 2011/12:Fö228

av Peter Hultqvist m.fl. (S)

Försvar och samhällets krisberedskap

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Sveriges suveränitet och Nato.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utmaningarna i Östersjöområdet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Gotlands roll i försvarsplaneringen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vår subarktiska förmåga.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Försvarsmaktens, MSB:s och skolans roll för den folkliga förankringen av försvarsfrågorna.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ledningsansvar i NBG 14.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om balansen mellan yrkes- och kontraktssoldater.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om GMU.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förändring av hemvärnsförordningen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillsättande av en luftförsvarsutredning.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av personalförsörjningen och en personalförsörjningsutredning och att den inleds senast 2012.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om branschprogram för försvarsindustrin.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om säkerhetsintresset.

Fel! Okänt namn på

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om objektsramsredovisning inom materielförsörjningen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning på sensorer, undervattensteknik och nanoteknik.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förändrad bidragsstruktur för de frivilliga försvarsorganisationerna.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inrättande av en särskild enhet för informations-säkerhet och cybersäkerhet i Regeringskansliet.²
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nivån för fredsfrämjande insatser.¹
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvinnors situation i konflikter.

¹ Yrkandena 1 och 18 hänvisade till UU.

² Yrkande 17 hänvisat till KU.

Inledning

Dagens hot är mer än tidigare föränderliga, gränslösa och komplexa. Varje dag framträder hot mot svenska medborgare och viktiga samhällsfunktioner. Vissa är svåra att upptäcka och förutse, andra kan uppstå plötsligt eller växa fram successivt. Det är därför viktigt att förbereda vårt land, våra myndigheter och våra medborgare på risker och hot.

Sverige värnar sina grundläggande värden demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter både nationellt och internationellt. Svensk säkerhet stärks genom aktiva och trovärdiga bidrag till europeisk och global säkerhet. Ett starkt engagemang i FN är centralt. Det ligger i vårt svenska intresse att utveckla bilaterala och multilaterala relationer.

De senaste decenniernas förändringar i vår omvärld har varit omvälvande och i huvudsak positiva. Den säkerhetspolitiska situationen i Europa har sedan kalla krigets slut för snart två decennier sedan förändrats i grunden. Konfrontation har ersatts av samarbete. Det kalla krigets slut har inneburit att de allvarligaste hoten mot vår säkerhet har försvunnit. Det militära invasionshotet har ersatts av en mer mångfasetterad hotbild. Istället har en ny osäkerhet har vuxit fram. Globaliseringen förändrar den världsbild vi är vana vid. Nya stormakter och grupperingar växer fram. Bakom de nya hoten står inte alltid en stat. Nästan alla Europas länder är nu medlemmar i såväl EU som Nato. Sveriges säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra länder med gemensamma demokratiska värderingar. Utvecklingen ställer krav på att Försvarsmakten ska både kunna ge och ta emot stöd från andra nationer, myndigheter och organisationer för att uppnå ökad effekt.

Sverige är en integrerad del av Europa och EU. Vi är ett av världens mest globaliserade länder och mycket exportinriktade. Vår säkerhet är intimt kopplad till våra geografiska grannars och hela Europas säkerhet. Vi tillmäter det nordiska samarbetet extra hög betydelse. Sverige varken kan, vill eller ska isolera sig från omvärlden. Därför är samarbetet inom EU en hörnsten för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Vi socialdemokrater ser försvars- och säkerhetspolitiken som en del i en helhet där den tillsammans med andra politikområden syftar till att skapa fred och säkerhet. Ytterst handlar det om att hävda och värna Sveriges suveränitet, våra rättigheter och nationella intressen.

Uppdelningen av Europa i öst och väst är borta. EU:s utvidgning har bidragit till att stimulera en snabb omställning där totalitära stater blivit demokratiska. Utvidgningen har bidragit till att öka säkerheten för Sverige och för hela vår kontinent.

Hoten mot Sverige och våra grannländer är svåra att förutsäga. De kan ha sin grund i konflikter och tvister om energi- och råvaruförsörjning, vara ett resultat av miljöpåverkan och klimatförändringar, komma från naturkatastrofer och olyckor, härröra från organiserad brottslighet och terrorism eller ta formen av attacker mot känsliga tekniska och it-relaterade system. De kan uppstå plötsligt och beredskapen måste vara god. Det kan inte uteslutas att vi i framtiden kommer att utsättas för militära hot. Ett enskilt väpnat angrepp från

Fel! Okänt namn på

annan stat mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig framtid. Kriser som även inbegriper militära maktmedel kan dock också uppstå även i vår del av Europa, och på längre sikt kan militära angreppshot tyvärr aldrig uteslutas.

Sverige måste ständigt analysera utvecklingen i omvärlden. Den politiska, ekonomiska, sociala och militära utvecklingen i Ryssland kommer att vara en avgörande faktor för Sveriges framtida säkerhetspolitiska situation. Sverige och EU måste intensifiera sin grannskapspolitik och öka utbytet och kontakter mellan människor och mellan våra länder. Vi vill också framhålla det viktiga kontaktskapande arbete som redan nu görs på lokal och regional nivå. Även om det finns positiva inslag i den ryska samhällsutvecklingen finns det anledning till fortsatt vaksamhet. Rysslands alltmer auktoritära styre kombinerat med ett alltmer aggressivt beteende mot vissa grannländer inger oro.

Barentsområdet med delar av Arktis och Norska havet är också militärt strategiskt viktiga områden. Frågan om energisäkerhet – inklusive frågeställningar om tillgång till och transport av energi – är en allt viktigare säkerhetspolitisk faktor. Energifrågan påverkar strategiska relationer i vårt närområde, där komplexiteten nu ökar. En av utmaningarna ligger i den ökade ryska övningsverksamheten i Östersjön. Det ökade antalet fartygstransporter i Östersjön, ett resultat av Rysslands satsningar på hamnstaden Primorsk i Finska viken som navet i rysk oljeexport, medför även att risken för en omfattande miljöolycka i Östersjön ökar.

Att använda energileveranser som ett politiskt påtryckningsmedel kan aldrig accepteras. Kriget i Georgien, it-attacken mot Estland, utvecklingen i Afghanistan, konflikterna i Afrika har givit erfarenheter som måste återspeglas i den svenska försvarsplaneringen.

Det är tydligt att ett robust demokratiskt samhälle klarar alla former av kriser bättre. Ett brett säkerhetsarbete ska därför fortsatt genomsyra vårt arbete från orsaksförebyggande och sårbarhetsreducerande till förhindrande, hanterande och återuppbyggande åtgärder.

Den svenska militära alliansfriheten har tjänat och tjänar oss väl. Vi har genom åren visat att det går att kombinera ett aktivt ansvarstagande för både vår egen och andras säkerhet med att vara militärt alliansfria. Militär alliansfrihet betyder inte passivitet – tvärtom.

Sverige är, och ska fortsätta vara, militärt alliansfritt. Detta är centralt för vår gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige ska inte ansöka om medlemskap i Nato. Att även i fortsättningen vara militärt alliansfritt ger Sverige ökade möjligheter att agera i internationella sammanhang. Vår grundläggande syn är att vår militära alliansfrihet ökar våra möjligheter att vara pådrivande för global nedrustning. Vi socialdemokrater vill att Sverige ska distansera sig från risken att kärnvapen används i internationella konflikter. Flera av Natos medlemsstater har användande av kärnvapen som en möjlighet i sina försvars- och säkerhetspolitiska doktriner. Genom att vara militärt alliansfria förbehåller sig Sverige rätten att självständigt utforma storlek och inriktning på försvaret. Den militära alliansfriheten har ett avgörande och brett stöd hos det svenska folket. Natomedlemskap saknar dessutom legitimitet. Den beskrivning av svensk säkerhetspolitik som fyra partier under social-

Fel! Okänt namn på

demokratisk ledning kom överens om 2002 är fortfarande giltig. Det är viktigt att vi inte svävar på målet om vårt lands säkerhetspolitiska grundhållning.

Grundprinciperna för socialdemokraternas försvars- och säkerhetspolitik är följande

- ? Att värna befolkningens liv och hälsa och att värna samhällets funktionalitet.
- ? Att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet, och mänskliga fri- och rättigheter.
- ? Ett nationellt försvar som förmår att hävda vår territoriella integritet.
- ? Att vår säkerhet stärks i samarbete och samverkan med andra. Ett fördjupat nordiskt försvarssamarbete och samarbete inom EU är centralt.
- ? Medverkan i internationella operationer sker strikt med utgångspunkt från FN-mandat och på tydliga folkrättsliga grunder.
- ? Sverige ska vara militärt alliansfritt. Vi säger nej till svenskt medlemskap i Nato.
- ? Vi vill verka för internationell solidaritet genom FN, EU och OSSE.
- ? Försvarsmaktens organisation ska präglas av en tydlig folklig förankring såväl när det gäller rekrytering och demokratiska värderingar som öppenhet och samverkan med det civila samhället.
- ? Utveckla och värna den svenska kompetensen inom försvarsindustrin när det gäller såväl luftstridssystem, marina försvarssystem som arméns behov. Svensk spetskompetens inom dessa områden är viktig för dels det internationella samarbetet, dels vår egen försvarsförmåga.

Östersjön – ett fredens hav

Östersjön är ett hav som binder samman Sverige, Finland, Estland, Ryssland, Lettland, Litauen, Polen, Tyskland och Danmark. Framförallt ställer det successivt ökande antalet energitransporter med olja och gas allt större krav på dessa länder. Här förenas miljö- och säkerhetspolitiken till en helhet som kräver samarbete. Det handlar därför primärt om att bygga starka nätverk och att agera på ett konkret och gemensamt ansvarstagande sätt mellan nationerna. ansvar att löpande

Internationellt samarbete för att skydda miljön, förebygga katastrofer och säkra trygga olje- och gasleveranser är nödvändigt. Eftersom katastrofer kan påverka det säkerhetspolitiska läget är det av största vikt att alla nationer runt Östersjön finns med och deltar i systemet för sjö-lägesinformation, miljöskydd och katastrofberedskap i första hand via civila övervaknings- och samverkansorgan. I nuvarande organisation saknas tyvärr Ryssland. Svenska regeringen bör aktivt driva för att Ryssland ska delta i detta samarbete.

Självfallet har energiflödena i Östersjön också bäring på Gotlands strategiska situation. Med tanke på den gasledning som går genom Sveriges ekonomiska zon från Ryssland till Greifswald i Tyskland så krävs särskild uppmärksamhet. Här kan en gemensam civil övervakningsorganisation som stöds av samtliga länder runt Östersjön spela en viktig roll för att långsiktigt skapa

Fel! Okänt namn på

stabilitet. Den kan bli ett effektivt motmedel mot en eventuell ökad militär närvaro. Den ökande ryska militära övningsverksamheten i Östersjön bör också noteras.

En sammantagen bedömning är att Sverige bör ta initiativ till ett än mer fördjupat samarbete mellan samtliga Östersjöstater. Detta i syfte att värna miljön och långsiktigt garantera säkerheten.

I sin helhet anser vi att utvecklingen i Östersjön är gynnsam och att samarbetet mellan nationerna har utvecklats under senare år. De baltiska staterna har trots ekonomiska och säkerhetspolitiska påfrestningar stärkts som nationer. Det fördjupade EU-samarbetet och deras Natomedlemskap har stärkt den säkerhetspolitiska stabiliteten i området.

Den stora omfattningen av bland annat transporter för handel och energi gör det nödvändigt att även i fortsättningen ha en stark svensk uppmärksamhet på utvecklingen. Därför är det viktigt att upprätthålla den speciella kompetensen som rör miljönära och civila förhållanden för Gotland.

Svensk marin närvaro i Östersjön, basering av flygvapnets jakt- och spaningsberedskap och breddade uppgifter för Hemvärnet är några exempel på åtgärder som naturligen bör ingå i Försvarmaktens åtaganden i förhållande till Gotland.

En distinkt och målmedveten politik för att även långsiktigt göra Östersjön till ett fredens hav måste utvecklas. Här har den svenska regeringen ett särskilt föreslå åtgärder.

Försvarmaktens breda förankring

Sveriges försvars- och säkerhetspolitik är, och ska vara, allas ansvar. Den folkliga förankringen utgör därför en viktig komponent för det militära försvaret. Försvarmaktens huvuduppgift är att värna territoriet, hävda den svenska suveräniteten och skydda landet mot militära angrepp. Försvarmakten delar tillsammans med andra myndighet och samhällsorgan ansvaret för att värna vår befolknings liv och hälsa, värna samhällets funktionalitet och värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättsäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.

För att klara av sin uppgift, skapa legitimitet och vinna förtroende över tid är det nödvändigt att Försvarmaktens personal och representanter speglar de demokratiska värden som de är satta att försvara. Vi är därför kritiska till det nya personalförsörjningssystemet eftersom vi inte tror att en liten yrkesarmé kommer att klara av att representera den breda allmänheten. Vi anser att den borgerliga regeringen har en övertro till att en liten insatsorganisation ska kunna hantera den breda palett av kriser som kan inträffa. I detta ingår också att se till att undanröja de strukturer som gör att det militära försvaret och dess stödmyndigheter inte klarar av att rekrytera kvinnor i tillräcklig omfattning.

Försvarmakten har tillsammans med bl.a. MSB och andra myndigheter ett ansvar att förbereda samhället och medborgarna på olika typer av kriser och incidenter. Kunskapen om olika sätt att skydda sig måste bli bättre spridd. Försvaret ska också stärka det medborgerliga engagemanget för skydd och

krishantering. Därför måste medborgarnas engagemang och kunskap bättre tas tillvara. De frivilliga försvarsorganisationerna är centrala i detta arbete. Ökad kunskap om krishanteringsförmåga och gemensamma ansvar för samhällets stabilitet bör komma även samhällets yngre medborgare till del. Därför vill vi socialdemokrater se ett ökat samarbete mellan Försvarsmakten, de frivilliga försvarsorganisationerna, MSB, grundskolan och gymnasieskolan på detta område. Syftet med ett sådant samarbete ska vara att förmedla kunskap om såväl Försvarsmaktens som de civila myndigheternas roll och förmåga i olika krissituationer samt öppna för engagemang och intresse för dessa frågor hos svensk ungdom.

Uppgifter för Försvarsmakten

Försvarsmaktens operativa förmåga skall möjliggöra genomförandet av omvärldsbevakning, insatser och utveckling av insatsorganisationen. Denna operativa förmåga ska uppnås enskilt och tillsammans med andra. Försvarsmaktens verksamhet ska utformas enligt principen inifrån och ut. Storlek och dimensionering av försvaret ska bestämmas av vår egen säkerhetspolitiska situation. Vi ska med dessa resurser i möjligaste mån arbeta tillsammans med andra för att stärka den regionala, europeiska och internationella säkerheten.

Från Socialdemokraternas sida är vi därför öppna för fortsatt engagemang och deltagande inom ramen för Nordic Battlegroup. Mot bakgrund av att Sverige nyligen tagit ramansvar för en av EU:s snabbinsatsstyrkor, avvisar Sverige att vi under mandatperioden ta ett förnyat ledningsansvar för Nordic Battlegroup. Vi säger därför nej svenskt till ledningsansvar för NBG 14. Vi utesluter inte att Sverige även i framtiden ska bidra till EU:s snabbinsatsstyrkor, men detta ska inte ske på annat sätt än om regeringen fått riksdagens godkännande. Sverige bör inrikta sig på mindre bidrag till framtida snabbinsatsförband inom områden som är särskilt efterfrågade och där Sverige har hög kompetens. Likväl behöver hela konceptet med EU:s stridsgrupper ses över. Stridsgrupperna har aldrig använts, de är mycket kostsamma och de binder upp stora resurser över lång tid. Det finns också anledning att granska resursanvändningen utifrån att FN idag saknar fredsfrämjande resurser likt de som NBG utgör.

Tillgänglighet

De förband som utbildas skall vara tillgängliga för de typer av insatser som kan bli aktuella i en nära framtid, nationellt och internationellt. Alla förbandstyper behöver dock inte vara optimerade för internationell tjänstgöring. Det innebär att för vissa förmågor vilka inte är omedelbart efterfrågade nationellt och internationellt men ändå potentiellt viktiga finns det anledning att bibehålla grundläggande kunskap om dessa inom Försvarsmakten. Inte minst i nordiska sammanhang kan denna dimension utvecklas. Organisation, personalförsörjning och underrättelsetjänst skall bidra till förmågan till flexibel och adekvat beredskap.

Fel! Okänt namn nå

Flexibilitet

Försvaret skall ha förmågan att utvecklas för att möta framtida hot. Flexibilitet och utvecklingsförmåga måste därför utgöra en integrerad del av det framtida försvaret. Såväl personalförsörjningssystem som materiel, organisation och beredskapssystem måste, tillsammans med bl a forskning och utveckling samt en fortsatt god underrättelsetjänst, bidra till en trovärdig och flexibel utvecklingsförmåga. Viktigt är att ständigt prova om de förmågor man har är optimala utifrån de behov som kan identifieras.

Det militära försvarets utveckling

Reformeringen av det militära försvaret måste fortsätta och leda till en mer användbar och tillgänglig insatsorganisation. Denna reformering måste emellertid ske på ett ansvarsfullt sätt. Försvarets ekonomi och förmåga får inte äventyras genom experiment som bygger på osäkra antaganden.

Dessa förändringar måste emellertid ske på ett sådant vis att de leder till ett militärt försvar med högre tillgänglighet och användbarhet. Behovet av uthållighet (storlek), förmågebredd (allsidighet), utvecklingsförmåga (kvantitativt och kvalitativt) måste balanseras. Vi vill därför se en mindre andel fast anställda soldater och fler frivilliga, kontrakterade soldater. Dessa förband skall vara färdigutbildade och inom angiven beredskapstid vara redo för insats.

Vi bedömer att detta, utöver att tillse ett inflöde av civil kompetens och kunskap till försvaret, innebär kraftigt minskade kostnader i jämförelse med kostnaden för fast anställda soldater.

Vi föreslår en insatsorganisation som har en högre uthållighet än vad som är fallet idag. Samtliga förband skall vara fullt färdigutbildade. Förbanden i insatsorganisationen bör ha en differentierad beredskap. Efter beslut om förhöjd beredskap bör förbanden kunna inta en betydligt högre beredskap.

Större delen av insatsorganisationen bör nyttjas för såväl nationella som internationella insatser. Alla förband behöver inte vara optimerade för internationella uppgifter. Vi menar att marktrupper ska utgöra basen i det internationella uppdraget. Kontraktsförbandens beredskapssättning skall avpassas efter behoven.

Insatsorganisationen kompletteras med en personalreserv där de som avslutat sina kontrakt finns som en resurs för att, om behov skulle uppstå, kunna utgöra basen i nya förband.

GMU grundläggande militär utbildning

Den grundläggande militära utbildningen – GMU – är grunden för all militär utbildning och övningsverksamhet. GMU är inkörsporren till såväl olika befattningar inom Försvarmakten som till de nationella skyddsstyrkorna. Denna utbildning är således av strategisk betydelse. Att utveckla ett system som finns tillgängligt över hela landet är också ett sätt att bygga en försvarsmakt som täcker hela landets territorium. Dessutom skulle en mer lokalt eller regionalt förankrad GMU öppna Försvarmakten för personer som annars inte skulle intressera sig för denna möjlighet. Det finns flera goda exempel på

regionalt genomförd GMU. I syfte att öka den lokala och folkliga förankringen av Försvarsmakten samt bidra till en bättre representation i landet, vill vi ha en översyn av möjligheten att GMU arrangeras på fler orter spridda över landet i Försvarsmaktens utbildningscenter.

Hemvärnet – Nationella skyddsstyrkorna

Hemvärn – nationella skyddsstyrkor utgör en viktig del av Sveriges militära försvar som en snabbt gripbar resurs men är samtidigt också en central resurs för samhällets robusthet vid större kriser. Det är en generellt sett kostnadseffektiv resurs och bör finnas tillgänglig i hela landet. Vi vill därför överväga en ökad ambition relativt regeringen avseende Hemvärnet/ – Nationella skyddsstyrkorna. Det är viktigt att kunna använda förbanden såväl i fred som i krig men frågan är hur det ska uppnås. Redan idag har Hemvärnet tjänstgörings-skyldighet i och med att de tecknar avtal. För att nå en högre tillgänglighet än idag förespråkar vi att man tillför beredskapsgrader till hemvärnsförordningen. En skyldighet för Hemvärnet att även vara tillgängligt i samband med civila händelser såsom naturkatastrofer, stora olyckor etc. bör tydliggöras.

Vi vill se en förordning som tydliggör att hemvärnsförbanden inte bara kan disponeras vid hemvärnslarm utan även vid andra händelser som rör samhällets sårbarhet. Förmågan till rekrytering av unga och kvinnor samt en mångfald i etnisk bakgrund ska tas till vara.

Hemvärnsförbanden ska kunna stödja och komplettera insatsorganisationen och skapa en längre uthållighet. Det måste finnas ett tydligare samband mellan insatsorganisationen och hemvärnsförbanden.

Hemvärnet – Nationella skyddsstyrkorna skall kunna skydda viktiga objekt och installationer men också t.ex. kunna skapa förutsättningar för insatsförbandens möjlighet att nå fram och verka. De nationella skyddsstyrkorna har inte någon roll vid internationella insatser mer än att viss personal inom skyddsstyrkorna kan vara rekryteringsbara till sådana insatser. Hemvärnet – Nationella skyddsstyrkorna är en viktig resurs för Försvarsmaktens personalförsörjning. Det måste finnas en tydlig koppling mellan Hemvärnet – Nationella skyddsstyrkorna och Försvarsmakten. Även det har betydelse för den folkliga förankringen. Det som utgör Hemvärnets breda kompetens beror mycket på de många olika civila bakgrunder som där finns representerade.

Strategisk och operativ ledning

Vi anser att vissa strategiska funktioner inom Försvarsmakten, såsom strategisk planering och långsiktig inriktning, skall föras över till Försvarsdepartementet i likhet med den modell som gäller i de flesta europeiska stater.

Svårigheten med dagens system ligger i att Försvarsdepartementets resurser för att bedriva denna styrning är små relativt Försvarsmakten. Vad gäller den strategiska inriktningen och planeringen skulle en överflytt av vissa funktioner skapa en rimligare resursbalans mellan myndighet och Försvarsdepartementet. Mot bakgrund av exempelvis SOU 2005:96 ”En effektiv förvaltning för insatsförsvaret” tror vi att det är möjligt att effektivisera arbetet och därmed göra en besparing på försvarets centrala administration.

Fel! Okänt namn nå

Markstridskrafterna

Vi socialdemokrater vill se en utveckling mot lättare arméförband med högre grad av modularitet. Försvarsmakten ska utvecklas mot en markoperativ tyngdpunkt. Vi betonar vikten av ett väl inövat förband. Arméstridskrafterna bör kunna samordnas och ledas på alla nivåer.

Marinstridskrafterna

Marinstridskrafterna skall vara dimensionerade för och inriktade mot insatser i närområdet. Vi vill bevara och utveckla den svenska kompetensen som den svenska marinen och svensk fartygsindustri har utvecklat. Det är viktigt att Sverige har en bra yt- och undervattensförmåga för att bl.a. skydda svensk kust runt Östersjön. Vi socialdemokrater satsar därför extra resurser på marin teknik.

Vi socialdemokrater gör bedömningen att Marinens, Kustbevakningens och sjöpolisens insatser behöver öka. Sverige har ett särskilt ansvar för säkerheten i och på Östersjön. Andra viktiga jämförelseländer lyfter fram handelsvägar, flöden och transportleder som prioriteringar i sin försvarsplanering. Det är stora ekonomiska värden för länder som på olika sätt behöver skyddas.

Vi socialdemokrater står bakom de uppgifter för Marinen som Försvarsberedningen slog fast i sin sista rapport. Dessa är följande

- ? Marinstridskrafterna ska ha en kvalificerad förmåga att genomföra strid i hela konfliktskalan.
- ? Marinstridskrafterna ska primärt verka i vårt närområde genom att skydda svenska intressen till havs.
- ? Marinstridskrafterna ska kunna delta i marina insatser tillsammans med andra länder, i Sverige, i närområdet samt då insatsen lämpar sig för de svenska förbanden utanför närområdet.
- ? Genom internationell samverkan med våra samarbetsländer kan de svenska förbanden även utgöra komponenter i större styrkor med en god samlad förmåga att från havet stödja markoperationer samt tillsammans med andra bidra till att hålla sjövägarna både i vårt närområde och globalt öppna för handelstrafik.

Flygstridskrafterna

Stridsflygförmågan ska bibehållas. Antalet stridsflygplan ska anpassa efter de operativa behov som identifieras. Med utgångspunkt från dagens planerade volym om 100 kan antalet operativa stridsflygplan komma att reduceras över tid. I detta sammanhang är också frågan om uppgradering av JAS av avgörande betydelse. Inom de närmaste åren är det en fråga som måste få sitt avgörande, och det ankommer på regeringen att lägga fram förslag på hur en utveckling ska finansieras.

Riksdagen har våren 2011 beslutat om att förordna en luftförsvarsutredning med perspektivet inställt på huvudsak tiden efter 2040. Vi tycker att det är anmärkningsvärt att regeringen inte har tagit initiativ till att verkställa riksdagens beslut. Vi förväntar oss att regeringen snarast återkommer till riksdagens

partier med förslag till utredningsdirektiv. Att skapa en så bred förankring som möjligt för alla delar i ett så viktigt arbete är något som gagnar ett konstruktivt samarbete i en vidare mening. Det är regeringen som ytterst har det ansvaret.

Subarktisk förmåga

I Arktisområdet pågår nu en utveckling där det internationella intresset allt mer riktas mot rätten till naturtillgångar som olja, gas, mineraler och fiske. US Geological Survey räknar med att 30 procent av den ännu icke upptäckta gasen och 13 procent av oljan finns i området. Ryssland planerar nu att ansöka hos FN om att utöka sina gränser i Arktis. Även Danmark skärper sina territoriella krav och planerar att senast 2014 ansöka om att utöka sin havszon med 150 000 kvadratkilometer.

Samtidigt ökar det militära intresset i området. I Norge positioneras försvaret om, och det har fastställts att tyngdpunkten i försvaret ska ligga i landets norra del. Ryssland har markerat att man avser att skydda sina ”geopolitiska intressen”, och de har aviserat planer på att skapa två nya arktiska armébrigader. Från kanadensisk sida aviseras storövningar i den arktiska miljön.

Sverige har inga egna anspråk när det gäller naturresurserna i Arktis, som till skillnad från Antarktis är oreglerade. Självfallet påverkas den säkerhetspolitiska situationen av utvecklingen i området. Mot bakgrund av detta noterar vi vikten av att fortsätta med att utveckla samarbetet mellan flygbaserna i Rovaniemi, Luleå och Bodö. Vi ser det som en del av ett försvarspolitiskt samarbete i Norden som vi anser måste stärkas och utvecklas.

I detta perspektiv är det också viktigt att den nya svenska insatsorganisationen också kan hantera både svenska och subarktiska klimatförhållanden. Den subarktiska förmåga som finns inom försvaret är en unik kompetens som vi ska bevara och utveckla. Vi kan med fördel göra det tillsammans med övriga nordiska länder. Förbundet i Arvidsjaur har goda möjligheter till övningsverksamhet över nationsgränserna och är en tillgång i internationella samarbeten.

Försvarsmaktens personalförsörjning

Regeringen valde att med en mycket knapp riksdagsmajoritet driva igenom det nya personalförsörjningssystemet och därmed göra den allmänna värnplikten vilande. Detta utan att systemet var fullt utrett, och en lång rad regelverk återstod att upprätta. Vi noterar dels Lagrådets tunga kritik mot lagens utformning, dels att utredningen som låg till grund för förändringen blev klar först efter att lagen trätt i kraft. Att på dessa grunder och utan en bred överenskommelse i riksdagen genomdriva en förändring av denna stora betydelse är inte att betrakta som genomtänkt och ansvarsfullt. På dessa punkter är vi socialdemokrater starkt kritiska. En svag parlamentarisk grund har lagts för den omfattande förändringen av Försvarsmakten.

Den organisation som nu ska upprättas ska omfatta 9 200 s.k. kontrakts-soldater och 6 900 yrkessoldater. I mars 2011 återstod det att rekrytera 8 900 befattningar när det gäller kontraktssoldaterna. Motsvarande brist när det gäller yrkessoldaterna uppgick till 3 900 befattningar. Personalförsörjningen

Fel! Okänt namn på

omfattas idag av stora osäkerheter när det gäller näringslivets vilja att långsiktigt skapa förutsättningar för systemet med kontraktsanställda soldater samt försvarets förmåga att långsiktigt presentera både tjänstgöringsinnehåll och ekonomiska förutsättningar för att behålla yrkessoldaterna. Till detta kommer osäkerhet om det nya systemets ekonomiska hållfasthet. I budgetunderlaget för 2012 har som en konsekvens av den nya insatsorganisationen aviserats behov av ökade medel för materielanskaffning. I kvartalsrapporten nr 1 för 2011 anmäls ett budgetöverskridande på 300 miljoner kronor, vilket lett till beslut om att minska intaget av soldater till GMU – grundläggande militär utbildning. Anslagskrediterna kommer även att användas.

Om den nya personalförsörjningen inte lyckas riskerar Sverige om några år att stå inför stora problem. Totalt sett återstår cirka 10 000 befattningar att fylla. Troligtvis handlar det om ännu fler individer att rekrytera eftersom soldater kommer att sluta innan den planerade kontraktstiden gått ut. Detta i sin tur för med sig nya rekryterings-, utbildnings- och övningskostnader. Det finns dessutom en stor osäkerhet om det ekonomiska resultatet av de rationaliseringar inom Försvarmakten som förutsätts. ÖB:s markering av behovet av ytterligare anslag för att upprätthålla den nya organisationen samt FOI:s studier om sannolikt högre personalkostnader måste också noteras i sammanhanget. Sammanfattningsvis tyder det mesta på att den nya insatsorganisationen är strukturellt underfinansierad.

När det gäller kontraktssystemet kan vi också notera att de författningar som krävs inte ännu är beslutade av riksdagen. Detta pekar på ytterligare en brist i regeringens sätt att hantera denna viktiga förändring. Det är av största vikt att alla regler och avtal som styr den nya organisationen så snabbt som möjligt regleras.

I samband med att riksdagen beslutade om det nya personalförsörjningssystemet framfördes från socialdemokratiskt håll behovet av en översyn efter cirka ett år. Med tanke på den utveckling vi kan notera och de osäkerheter som präglar uppbyggnaden av den nya Försvarmakten kvarstår det kravet. En sådan översyn bör behandla frågor som viktningen av numerären yrkessoldater kontra kontraktssoldater i förhållande till varandra, förhållanden och förutsättningar för näringslivet när det gäller kontraktssystemet, tjänstgöringstidens längd och innehåll, förmågan att långsiktigt attrahera personal, den internationella tjänstgöringens förutsättningar, behovet av andra personalkategorier än soldater, kopplingen mellan Försvarmakten och de nationella skyddsstyrkorna.

Försvarmaktens framtida personalförsörjning måste klara av att förse myndigheten med tillräckligt mycket personal av hög kvalitet, oavsett säkerhetspolitisk eller ekonomisk konjunktur. Systemet måste vara robust och långsiktigt hållbart. Vill vi därför att regeringen senast med start 2012 ska ta initiativ till en utvärdering av personalförsörjningssystemet. Denna ska omfatta både en översyn och en konsekvensanalys när det gäller ekonomi och kvalitet.

Forskning och utveckling

Utvecklingsverksamheten genomgår för närvarande förändringar. Från att tidigare ha varit inriktad mot att skapa långsiktig handlingsfrihet är den nu i stället inriktad på att stödja den fortsatta förändringen av Försvarsmakten.

Den svenska kompetensen när det gäller undervattensteknologi är av särskild betydelse. Att upprätthålla den är strategiskt såväl från industriell som från säkerhetspolitisk horisont. Att bibehålla och utveckla kompetensen på detta område är att beteckna som ett svenskt säkerhetsintresse. Vi förordar således en långsiktig satsning på detta område som är av stor nationell betydelse.

Vi vill understryka den roll som forskning och utveckling har för att utöver att bidra till teknik- och materielutveckling generera kunskap om teknik och framtida hot och ta fram underlag för såväl politisk nivå som myndighetsnivå. Nationell forskning och utveckling bidrar till självständighet i nationella beslut. Vi socialdemokrater vill se en ökad samordning av forskningsverksamheten om det gynnar rationaliteten. Vi socialdemokrater förordar särskilt riktade forskningsinsatser när det gäller nanoteknik, sensorer, undervattens-teknik, cybersecurity och räddningstjänster.

Försvarsindustrin

Helheten och omfattningen av svensk försvarsindustri gör att behovet av en långsiktig och samlad strategi framstår som nödvändig. Utan en tydlig strategi och uttalad ambition från statsmaktens sida kommer den svenska försvarsindustrin att successivt erodera och försvagas. För att vända denna utveckling bör näringen och statsmakten inleda ett arbete tillsammans med bland annat de fackliga organisationerna för att upprätta ett långsiktigt branschprogram. Syftet ska vara att utveckla den svenska försvarsindustrin och dess kompetens med bäring på även den civila sektorn. Dessutom åligger det regeringen att med engagemang säkerställa de svenska säkerhetsintressena och därmed inför EU motivera egenproduktion av strategiska försvarssystem. Med utgångspunkt i kraven på konkurrensneutralitet har EU-kommissionen nu lagt fram ett direktiv som reglerar framtida försvarsupphandlingar. Det är viktigt att vi värnar om den svenska försvarsindustrin och inte försöker bli "bäst i klassen" – de stora EU-länderna måste gå före och visa först att de menar allvar med en mer harmoniserad marknad för försvarsmateriel.

Svensk försvarsindustri präglas av hög teknologisk kvalitet och har vuxit fram genom beställningar från svenska staten som byggt på direkt militära behov. De högkvalificerade produkter som genom forskning och hög kompetens utvecklats har så småningom med framgång kommit till nytta i olika typer av civil produktion.

Även om försvarsindustrin idag till stora delar är ägd av utländska intressen finns i Sverige en kvalificerad kompetens som är respekterad. Den gör att dessa företag gärna ser en fortsättning på sitt svenska engagemang som byggt på bland annat en tradition av beställningar och utvecklingsarbete i nära samverkan med svenska staten. Den position som svensk försvarsindustri nått beror på kombinationen av försvars-, närings- och forskningspolitiska intres-

Fel! Okänt namn på

sen. Denna grundläggande bredd har gett försvarsindustrin en stark regionalpolitisk betydelse med orter som Linköping, Örnköldsvik, Karlskrona och Karlskoga som några viktiga knutpunkter.

När synen på denna sektor förändras från statsmaktens sida får detta självfallet konsekvenser. Om upphandling av försvarsmaterial, vilket nu är fallet, reduceras till att "köpa från hyllan" på en internationell marknad förändras hela näringens förutsättningar och framtidsutsikter. Särskilt allvarligt blir läget när produkter som tagits fram i nära samarbete med svenska staten till mycket stora belopp inte handlas upp av det svenska försvaret. Självfallet kan produkter som saknar referensbeställningar i den egna Försvarsmakten inte med framgång och trovärdighet marknadsföras internationellt.

Principen som nu gäller med att "nyanskaffning bör, när så är nödvändigt, i första hand ske av på marknaden befintlig, färdigutvecklad och beprövad materiel" får negativa effekter för möjligheterna att upprätthålla forskning, teknikutveckling, spetskompetens och även i förlängningen arbetstillfällen. Dessutom ska inte kopplingen till behovet av egen materieförsörjning i ett så kallat skarpt läge och den generella betydelsen för näringslivsutvecklingen och den regionala balansen glömmas bort i sammanhanget.

Materialförsörjningen

Materieförsörjningen måste fortsätta att reformeras. Det är viktigt att materiel- och logistikförsörjningen sker så effektivt och rationellt som möjligt. Ledtider såväl som ekonomiska bindningar i materieförsörjningen bör reduceras för att tillgodose insatsorganisationens behov och utformning, detta för att kunna hantera förändrade behov och prioriteringar för att få ett mer användbart försvar. Materiel- och logistikförsörjningen, samt forskning- och teknologiutveckling, är medel för att uppnå målet: en användbar och effektiv insatsorganisation.

Samutveckling ska, där det är kostnadseffektivt, väljas före egenutveckling. När nyanskaffning av materiel är nödvändigt kan färdigutvecklad materiel på marknaden vara ett alternativ. Kostnaderna ska dock noga beaktas i ett livscykelperspektiv.

Tillgången till materiel måste säkras inte bara idag utan också när vi behöver den vid en eventuell framtida försämrad omvärldssituation. En försvarsindustri baserad i Sverige innebär inte bara tillgång till egen produktionskapacitet och kompetens idag utan även en bättre tillgång till materiel som tillverkas i andra stater. Tillgången till materiel måste i högre grad säkerställas för ett framtida insatsförsvar och till de miljöer som vi kan tänkas verka i.

För att öka tydligheten i materieförsörjningen och förbättra möjligheten till kontroll och inflytande för riksdagen bör en utvecklad modell av den tidigare objektramsredovisningen införas. Redovisningen bör utgöras av en strukturerad metod för uppföljning och värdering.

Den frivilliga försvarsverksamheten

De frivilliga försvarsorganisationerna är viktiga för att säkra den folkliga förankringen av försvaret. Det är viktigt att dessa organisationer ges möjlig-

heter att fortsätta utvecklas för att bidra med viktig kompetens, insatser vid kriser och ge vägar in för människor till engagemang och delaktighet i samhällets krisberedskap. Vi vill se över möjligheterna att samverka mellan skolan och de frivilliga försvarsorganisationerna för att ge unga människor ökad kunskap om totalförsvar och krisberedskap.

Vi vill se självständiga ideella frivilligorganisationer som tillför samhället viktiga värden. Den nuvarande synen på frivilligorganisationerna resulterar inte i en mer användbar frivillighet. De organisationer som varaktigt och med kvalitet kan bidra till Försvarsmaktens verksamhet eller till samhällets krishanteringsförmåga bör få samhällsstöd för detta. Den förändrade bidragsstrukturen som regeringen föreslår skapar inte konkreta och realistiska förutsättningar för organisationerna att åta sig uppdrag och utgöra en långsiktig resurs inom svensk krishantering. Fria och självständiga försvarsorganisationer är viktiga för den folkliga förankringen av försvaret. Därför vill vi att anslaget till dessa återigen ska finnas uppfört i statsbudgeten, istället för att anslaget ska gå via MSB. Vi menar att regeringens syn på försvarets frivilligorganisationer inte resulterar i en mer användbar frivillighet.

Civil insats i militär miljö

Vi anser att samverkan mellan den civila och militära delen inför och under insatser måste stärkas. Vi är också positivt inställda till samordning och strategisk styrning för att olika typer av insatser ska kunna öka varandras verkningssgrad. Det är viktigt att samordningen inte sker på ett sådant sätt att den riskerar de civila insatsernas opartiskhet eller leder till att bistånd snarare kanaliseras till områden med truppsatser än till områden med störst civila behov.

Vi vill vidare betona att civil insats i militär miljö först och främst måste utgå från behovet hos de samlade internationella insatserna i konfliktområdet, inte från de nationella bidragen. Vi välkomnar en utveckling av den nationella civil-militära samverkan i linje med FN:s och EU:s koncept för integrerade missioner.

Krisberedskap

Sverige är relativt skonat men erfarenheter visar att samhället är känsligt för avbrott i elförsörjning och andra allvarliga störningar i infrastrukturen. Det är därför viktigt med såväl förebyggande arbete som en effektiv krishantering. Krisberedskap handlar inte bara om fördelning av skattemedel utan är också en fråga om hur alla samhällssektorer och nivåer samverkar för att rusta samhället på ett relevant sätt. Vi anser att arbetet med krisberedskap kan effektiviseras.

När regeringen skapade en ny myndighet för säkerhet och beredskap som hanterar ett spektrum – från olyckor i vardagen till allvarliga kriser i samhället – var detta en naturlig följd av den utveckling av krisberedskapsarbetet som bedrivits sedan mitten av 1990-talet. Detta stöddes av samtliga partier. Det var under den socialdemokratiska regeringen som initiativet till

Fel! Okänt namn på

denna proposition togs. Vi socialdemokrater sade tidigt i denna process att en sådan samlad myndighet måste få ett betydande sektorsövergripande ansvar.

Ansvarsprincipen, att varje myndighet ska ansvara för samma uppgifter i kris som i normalläge, är en viktig grundprincip. De aktörer och myndigheter som normalt har ansvar för en verksamhet kommer att ansvara för verksamheten även i en tvärssektoriell kris. Att utveckla den nationella krisledningsförmågan ändrar inte betydelsen av ansvarsprincipen eller betydelsen av områdesansvaret på lokal och regional nivå.

När en kris har spridit sig till flera områden, såväl myndighetsöverskridande som geografiskt, krävs förutom gemensamt beslutsfattande även samordning för att uppnå en effektiv krishantering. När en kris eller olycka drabbar fler än en myndighets ansvarsområde finns idag ingen som kan ta ett avgörande krisledningsansvar. Inrättandet av en ny krisledningsmyndighet som kan träda i kraft vid stora katastrofer med nationell profil är ett alternativ för att möta den typen av krisscenario. Vi socialdemokrater vill tillsätta en säkerhetsberedning som har till uppgift att säkerställa en relevant krishanteringsförmåga för hela samhället, i nutid och framtid.

Informationssäkerhet/cyber security

Vi måste inse att sårbarheten i vårt högteknologiska samhälle är en säkerhetspolitisk utmaning. Idag är kapade datorer de nya missilerna och inplanterade virus en ny tids biologiska stridsmedel. Det handlar inte bara om att det fysiska territoriet är hotat, utan även funktioner och värderingar som vi delar med andra människor världen över. Ett exempel är hur vårt grannland Estland drabbades 2007 av en samlad attack från utländska datorer mot centrala samhällsorgan i samband med en känslig konflikt om ett sovjetiskt krigsminne. Det är dessa nya hotbilder som vi både civilt och militärt måste rusta samhället för. Försvaret måste utveckla förmågan att möta även dessa nya hot.

Sverige behöver öka delaktigheten i internationella cybersäkerhetsövningar för att förbättra förmågan till ”cyber incident response”, öka samverkan mellan offentlig och privat sektor, stärka samverkan mellan de regionala, nationella och internationella nivåerna. Vi vill också se ökad forskning och utbildning på området cyber security. Sverige ska vara en världsledande it-nation – och i det begreppet ingår även att vara ledande när det gäller it-säkerhet.

Lagstiftningen måste utvecklas så att den digitala hotbilden täcks in. Det behövs en översyn av lagstiftningen om hur vi skyddar vårt samhälle på området it-säkerhet. En statlig utredning ska se över det befintliga regelverket för både civila och militära myndigheter och se hur detta kan utvecklas för att ta ett bättre samlat grepp kring frågan. Vi vill också inrätta en särskild enhet för informationssäkerhet – cyber security i Regeringskansliet.

De statliga strategierna för It-säkerhet måste uppdateras årligen. Detta för att de ska ligga i framkant och inte som i dag i bakvattnet i förhållande till den tekniska utvecklingen. Det kontinuerliga målet för en aktuell it-strategi måste vara att strategiska samhällsfunktioner ska vara säkrade.

Fel! Okänt namn på

Vi vill se en tydlig struktur på nationell nivå för samverkan på It-säkerhetsområdet mellan offentliga och privata aktörer. För att kunna hantera allvarliga it-incidenter behövs en stark samverkan mellan privata och offentliga organisationer. Detta kräver ett organ där berörda parter kan utbyta information på ett förtroendefullt sätt.

Fredsfrämjande insatser

Det är FN:s säkerhetsråd som har huvudansvaret för internationell fred och säkerhet. Militära insatser ska alltid grundas på ett FN-mandat. Däremot kan det skilja sig åt vilken organisation FN ger i uppdrag att utföra insatsen. Det kan exempelvis handla om Nato eller EU. Inom FN-systemet ser man det som en ganska naturlig utveckling att de bäst lämpade organisationerna kan ansvara för de mer komplexa insatserna. Det ses också som något positivt att regionala organisationer som EU eller Afrikanska unionen tar ett större ansvar.

FN:s fredsfrämjande verksamhet är hårt ansträngd av allt fler och allt mer komplexa uppdrag. FN:s resurser är ytterst ansträngda.

De fredsbevarande och fredsframtvingande insatserna har stort behov av välutbildade soldater och materiel från länder som Sverige, även i de FN-ledda insatser. FN:s verksamhet på det fredsfrämjande området är både viktig och efterfrågad. FN är den organisation som har huvudansvaret för fred och säkerhet och dess verksamhet har en unik legitimitet.

För oss socialdemokrater är det viktigt att Sverige deltar i Nato- eller EU-ledda insatser. Vi har till exempel aktivt varit med och drivit fram en utbyggd krishanteringsförmåga inom EU. Men vi ser samtidigt de behov som finns i de FN-ledda insatserna. Tyvärr har Sverige endast ett fåtal personer ute i sådana insatser idag. Vi vill se en bättre balans mellan FN-ledda insatser och övriga.

Betydande resurser måste satsas på de behov som kvinnor och flickor har av skydd och stöd under och efter en konflikt likaväl som gäller utbildning i genusfrågor för dem som skall tjänstgöra utomlands i konflikter. Därför vill vi socialdemokrater satsa på utbildning i genuskunskap och i FN-resolutionerna 1325 och 1820 vad gäller både den personal som tjänstgör i Sverige och den personal som ska delta i internationella operationer.

Stockholm den 5 oktober 2011

Peter Hultqvist (S)

Åsa Lindestam (S)

Clas-Göran Carlsson (S)

Eva Sonidsson (S)

Peter Jeppsson (S)

Anna-Lena Sörenson (S)

Roza Güclü Hedin (S)